

İzmir’de Pırasa Üretiminin Ekonomik Analizi Üzerine Bir Araştırma ¹

Sait ENGİNDENİZ ²

Geliş tarihi: 15.06.2007 Kabul ediliş tarihi: 27.09.2007

Öz: Bu araştırmanın amacı, İzmir’de pırasa üretiminin ekonomik analizini yapmaktır. Araştırmada 27 üreticiden 2005-2006 üretim dönemine ilişkin veriler derlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; ortalama pırasa üretim alanı 42.19 da, ortalama pırasa verimi ise 3690.74 kg/da’dır. Pırasanın değişken ve toplam üretim masrafları 440.74 YTL/da ve 605.54 YTL/da’dır. Pırasadan elde edilen brüt ve net gelir 1281.51 YTL/da ve 675.97 YTL/da olarak hesaplanmıştır.

Anahtar kelimeler: Pırasa, maliyet analizi, pazarlama, tarımsal üretim ekonomisi.

A Research on Economic Analysis of Leek Production in Izmir

Abstract: The purpose of this research is to analyse the economics of leek production in Izmir. In the research, data belong to the production period of 2005-2006 collected from 27 farmers. According to results of the research, the average size of leek production area and average leek production were 42.19 da and 3690.74 kg/da. Variable and total costs of leek production were 440.74 YTL/da and 605.54 YTL/da. Gross and net income obtained from leek production were calculated to be 1281.51 YTL/da and 675.97 YTL/da., respectively.

Key words: Leek, cost analysis, marketing, agricultural production economics.

Giriş

FAO’nun 2005 yılı verilerine göre dünyada toplam 94670 hektar alanda 1799650 ton pırasa (*Allium ampeloprasum L.*) ve diğer soğansız sebze üretimi gerçekleştirilmiştir. Dünya pırasa ve diğer soğansız sebze üretimi içerisinde en fazla paya sahip olan ülkeler sırasıyla; Endonezya (%26), Türkiye (%17), Fransa (%10), Belçika

¹ Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından desteklenen 05-ZRF-069 No’lu projenin bazı sonuçlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

² Doç.Dr., E.Ü.Z.F. Tarım Ekonomisi Bölümü, 35100 Bornova-İzmir,
sait.engindeniz@ege.edu.tr

(%9), Çin (%6), Polonya (%6) ve Hollanda'dır (%5) (<http://www.fao.org>). Türkiye'de 2005 yılında 13000 hektar alanda toplam 305000 ton pırasa ve diğer soğansız sebze üretimi gerçekleştirilmiştir.

Diğer taraftan, 2005 yılında dünyada 263650 ton pırasa ve diğer soğansız sebze dışsatımı gerçekleştirilmiştir. Dünya pırasa ve diğer soğansız sebze dışsatımı içerisinde en fazla paya sahip olan ülkeler sırasıyla; Belçika (%31), Çin (%22), Hollanda (%16), Fransa (%8), Türkiye (%4), Malezya (%3) ve İspanya'dır (%3) (<http://www.fao.org>).

Türkiye sebze dışsatımının çoğunu Avrupa Birliği ülkelerine yapmaktadır. 2005 yılında, Türkiye Avrupa Birliği ülkelerine toplam 2.47 milyon € karşılığında 5827 ton pırasa dışsatımı gerçekleştirmiştir. Pırasanın % 47'si Avusturya'ya, % 17'si Yunanistan'a, % 6'sı Macaristan'a, geriye kalan % 30'u ise Belçika, Çek Cumhuriyeti, Almanya, İtalya, Letonya, Hollanda ve Slovenya'ya pazarlanmıştır (<http://mkacadb.eu.int>).

İnsan beslenmesindeki önemi, tarım arazilerinin ekonomik olarak kullanılmasına katkıları ve en önemlisi de dünya ve Türkiye ekonomisindeki yeri nedeniyle pırasanın teknik ve ekonomik yönüne ilişkin araştırmaların sürdürülmesi gerekmektedir. Bugüne kadar pırasanın teknik yönüne ilişkin Türkiye'de çeşitli araştırmalar yapılmıştır (Birinci, 1989; Muratal, 1989; Emenli, 1991; Karaman ve ark., 2000). Ancak ekonomik düzeyine ilişkin yeterli araştırmanın yapılmadığı ortaya çıkmaktadır (Erkal ve ark., 1991; Ocaktan, 1993). Bu nedenle, Türkiye'de pırasa üretiminin ekonomik açıdan analizini yapan, üretim ve pazarlama aşamalarında karşılaşılan sorunları saptayan, yöresel düzeydeki araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu araştırmanın temel amacı, İzmir'in Ödemiş, Bayındır, Torbalı ve Menemen ilçelerindeki üreticilerden derlenen veriler ışığında pırasa üretiminin ekonomik analizini gerçekleştirerek, üretim ve pazarlama aşamalarında karşılaşılan sorunları belirlemektir.

Materyal ve Yöntem

Materyal

Araştırmanın ana materyalini oluşturan birincil veriler İzmir'in Ödemiş, Torbalı, Bayındır ve Menemen ilçelerinde pırasa üretimi yapan üreticilerden, ikincil veriler ise çeşitli kurum ve kuruluşlardan elde edilmiştir. Bunların dışında konuyla ilgili olarak daha önce yapılan araştırmalardan da yararlanılmıştır.

Yöntem

Verilerin Toplanması Aşamasında Uygulanan Yöntemler

Türkiye’de gerek toplam sebze üretimi, gerekse kışlık sebzelerin üretimi açısından önemli illerden birisi de İzmir’dir. Türkiye toplam sebze üretim değerinin % 7’sini İzmir ili oluşturmaktadır (<http://www.tuik.gov.tr>). Türkiye pırasa üretiminin yaklaşık % 10’u İzmir ilinden sağlanmaktadır. İzmir Tarım İl Müdürlüğü’nün 2005 yılı verilerine göre, İzmir’de pırasa üretiminin yaklaşık % 73’ü Torbalı, Ödemiş, Bayındır ve Menemen ilçelerinde gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle, Ödemiş, Torbalı, Bayındır, Menemen ilçeleri ve köyleri araştırma kapsamına alınmıştır.

İlçe Tarım Müdürlükleri ile yapılan görüşmeler sonucunda, Ödemiş’in Bozdağ beldesi ve Seyrekli köyü, Torbalı’nın Ahmetli ve Özbey köyleri, Bayındır’ın Hasköy ve Tokatbaşı köyleri ile Menemen’in Kesikköy ve Musabey köyleri araştırma kapsamına alınmıştır. Yapılan ön çalışmalar sonucunda araştırma kapsamına alınan yerleşim birimlerinde sebze üretimi yapan toplam 1025 üretici olduğu, bu üreticilerin ise % 35’inin (359 üretici) pırasa üretimi yaptığı saptanmıştır. Araştırmada, üretim verilerini kayıt altına aldıkları da belirlenen toplam 27 üreticiyle anket yapılarak 2005-2006 üretim dönemine ilişkin veriler derlenmiştir. Araştırmaya ait anketler ise Nisan 2006’da yapılmıştır.

Verilerin Analizi Aşamasında Uygulanan Yöntemler

Verilerin analizinde öncelikle üreticilerin sosyo-ekonomik özellikleri ortaya konulmuştur. Daha sonra işletmelerde pırasa üretiminin ekonomik analizi yapılmıştır. Bu aşamada ise; pırasadan elde edilen verim, pazarlama kanalları ve üretici eline geçen fiyatlar, üretimde kullanılan girdi miktarları ve üretim masrafları, elde edilen brüt marj ve net gelirler ortaya konulmuştur.

Pırasa üretim masraflarını; işgücü ve çekigücü masrafları, materyal (fide, gübre, ilaç, tohum, su vb.) masrafları, masraflar toplamının faizi, yönetim karşılığı, arazi kirası ve arazi vergisi oluşturmuştur.

Araştırmada makina çekigücü masraflarının hesabında homojenliği sağlayabilmek için, kendi alet-makinasını kullanan üreticiler için de yöredeki birim arazi işleme ücretleri (alet-makina kirası) esas alınmıştır. İşgücü masraflarının hesaplanmasında ise geçici işgücü masraflarına aile işgücü karşılığı eklenmiştir. Nitekim bu yaklaşımlar daha önce yapılan birçok araştırmada da uygulanmıştır

(Şafak ve Erkal, 1995; Osmanlıoğlu ve Ergun, 1995; Çiçek ve ark., 1999; Tanrıvermiş, 2000).

Araştırmada masraflar toplamının faiz karşılığının hesaplanmasında T.C. Ziraat Bankasının sözkonusu üretim yılında tarımsal kredilere uyguladığı faiz oranının (% 20) yarısı esas alınmıştır (Kıral ve ark., 1999; Mülayim 2001). Yönetim karşılığının hesaplanmasında ise toplam masrafların % 3'ü alınmıştır.

Pırasadan elde edilen net geliri hesaplayabilmek için brüt üretim değerinden toplam üretim masrafları çıkarılmıştır (Aras, 1988; Kıral ve ark., 1999). Brüt üretim değeri, üretilen pırasa miktarının üretici eline geçen pırasa fiyatıyla çarpılmasıyla saptanmıştır.

Araştırma Bulguları

Üreticilerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Üreticilerin yaşı 35 ile 67 arasında değişmektedir. Ortalama yaş 48.33 olarak hesaplanmıştır. Üreticilerin eğitim süresi ise 5 ile 11 yıl arasında değişmektedir. Ortalama eğitim süresi 5.67 yıl olarak saptanmıştır. Ortalama aile nüfusu 4.04 olarak belirlenmiştir. İşletme arazisi genişliği 20 ile 425 dekar arasında değişmektedir ve ortalama 78.41 dekadır. İşletmelerde aile işgücü mevcudunun ortalama olarak yaklaşık % 45'i kullanılmakta, % 55'i ise atıl kalmaktadır. Üreticilerin % 85.19'u bir tarımsal kooperatif ortağı iken (TKK, TARİŞ, Sulama, Kalkınma ya da Yaş Sebze ve Meyve Pazarlama Kooperatifi), % 14.81'i herhangi bir tarımsal kooperatife ortak değildir. Üreticiler çoğunlukla pamuk, domates, biber, pırasa, kereviz, ıspanak, lahana, karnabahar ve brokkoli üretimi yapmaktadır. Hayvancılık olarak ise işletmelerde sadece süt sığırcılığına yer verilmektedir. İşletme başına düşen ortalama süt sığırı sayısı 2.18'dir. Üreticilerin % 88.89'u bir ve daha fazla traktöre sahiptir.

Pırasa Üretim Alanı, Üretim Miktarı ve Verim

Üreticilerin pırasa üretimi yaptıkları arazilerin büyüklüğü 2 ile 400 dekar arasında değişmektedir. Ortalama üretim alanı büyüklüğü ise 42.19 dekar olarak belirlenmiştir (Çizelge 1).

Pırasada verim bakım şartlarına, çeşide ve hasat zamanına bağlı olarak dekara 2-5 ton arasında değişmektedir. Geç hasat edilen yazlık çeşitlerde verim yükselebilmektedir (Vural ve ark., 2000). TÜİK'nun 2004 yılı verilerine göre Türkiye'de dekara pırasa verimi 2269 kg'dır (<http://www.tuik.gov.tr>). İzmir İl Tarım Müdürlüğü'nün 2005 yılı verilerine göre ise İzmir genelinde dekara pırasa verimi 2633 kg'dır.

Araştırma sonuçlarına göre; işletmelerde dekara pırasa verimi 2000 ile 4500 kg arasında değişmiştir. Ortalama pırasa verimi ise 3690.74 kg/da olarak hesaplanmıştır (Çizelge 1).

Türkiye’de farklı bölgelerde yapılan araştırmalarda da pırasa verimi saptanmıştır. Örneğin Samsun’da yapılan bir araştırmada 1988, 1989 ve 1990 yıllarında dekara pırasa verimi sırasıyla; 2176 kg, 2968 kg ve 3542 kg olarak saptanmıştır (Ocaktan, 1993). Mersin, Bursa ve Samsun illerini kapsayan bir araştırmada ise ortalama pırasa verimi 3180 kg olarak hesaplanmıştır (Erkal ve ark., 1991).

Pırasanın Pazarlanması ve Üretici Eline Geçen Fiyatlar

Pırasalarda yenilebilir kısmın uzunluğu beyaz kısmın uzunluğu ile soğan başı oluşturup oluşturmama gibi özellikler kalite unsurları içinde yer almaktadır. Türk standartlarına göre 1. sınıf pırasalarda beyaz kısım tüm uzunluğun en az üçte biri veya yenilebilir kısmın en az yarısı kadar uzunlukta olmalıdır. II. sınıf pırasalarda ise tolerans artırılarak beyaz kısım, tüm uzunluğun en az dörtte biri veya yenilebilir kısmın en az üçte biri uzunlukta olması gerekmektedir. Pırasalarda en az bulunması gereken çap ise 1 cm olarak belirlenmiştir. Pırasalar piyasaya yıkanmış, temizlenmiş, kökleri kısaltılmış, yaprakların üçte biri kesilmiş olarak 10-15 kg’lık demetler halinde gönderilmektedir (TKB, 2002).

Üreticiler pırasayı tohur olarak tarlada tüccar ve komisyonculara pazarlayabildikleri gibi, toptancı meyve sebze halinde de pazarlayabilmektedir. Ayrıca hasadı yapılmış olarak köye gelen tüccar ve komisyonculara ya da pırasa işleyen fabrikalara da satabilmektedir. Bunun dışında semt pazarlarında direkt tüketicilere de pazarlayabilmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre; üreticiler pırasanın % 59.11’ini tüccar ve komisyonculara, % 38.51’ini pırasa işleyen fabrikalara (Özgörkeyler, Merko, Yenice Gıda), % 2.19’unu yaş sebze-meyve toptancı halinde, % 0.19’unu da semt pazarlarında direkt tüketicilere pazarlamışlardır.

Üreticilerin eline geçen pırasa fiyatı 0.15 ile 0.45 YTL/kg arasında değişmiştir. Ortalama pırasa fiyatı ise 0.35 YTL/kg olarak saptanmıştır (Çizelge 1).

Çizelge 1. Pırasa Üretim Alanı, Pırasa Verimi ve Pırasa Fiyatlarına İlişkin İstatistiksel Sonuçlar

İstatistiksel Özellikler	Pırasa Üretim Alanı (da)	Pırasa Verimi (kg/da)	Üretici Eline Geçen Pırasa Fiyatı (YTL/kg)
Ortalama	42.19	3 690.74	0.35
Standart Sapma	90.98	643.14	0.10
Max.	400	4 500	0.45
Min.	2	2 000	0.15

Pırasa Üretiminde Kullanılan Girdiler

Araştırma sonuçlarına göre pırasa üretiminde kullanılan girdilerin miktarları Çizelge 2' de verilmiştir.

Üreticiler fide yetiştirmek amacıyla Ocak-Şubat aylarında tohum ekmektedir. Dekara kullanılan tohum miktarı ortalama 810 gr'dır. Tohum fiyatı 35-50 YTL/kg arasında değişmektedir. Fideler Temmuz ayına kadar yetiştirilmekte ve Ağustos Ayının ortalarında tarlaya dikilmektedir. Hasat Ekim sonu başlamakta ve Mart sonuna kadar devam etmektedir. Üreticilerin daha çok Kalem ve Kartal pırasa çeşitlerini kullandıkları belirlenmiştir.

Pırasa üretiminde üreticiler gübre olarak çoğunlukla 15-15-15 kompoze gübre (27.16 kg/da) ve üre (% 46) (39.11 kg/da) kullanmaktadır. Bunun yanında bazı üreticilerin Amonyum Nitrat (% 33) (18.65 kg/da), DAP (2.50 kg/da) ve tavuk gübresi (65.85 kg/da) kullandıkları da saptanmıştır. İşletmelerde pırasa için dekara bitki besin maddesi kullanımı incelendiğinde, ortalama azot (N) kullanımının 26.91 kg, ortalama fosfor (P_2O_5) kullanımının 5.35 kg ve ortalama potasyum (K_2O) kullanımının ise 4.07 kg olduğu görülmektedir. Dekara toplam olarak kullanılan bitki besin maddesi ise 36.33 kg'dır.

Çizelge 2. Pırasa Üretiminde Dekara Kullanılan Girdi Miktarları

Kullanılan Girdiler	Girdi Miktarı
Kullanılan Materyal	
Tohum (kg/da)	0.81
Gübre (kg/da)	36.33
N	26.91
P ₂ O ₅	5.35
K ₂ O	4.07
İlaç (gr/da)	58.40
İnsektisit	24.04
Fungisit	0.07
Herbisit	34.29
Kullanılan İşgücü (sa/da)	53.62
Fide Yetiştirme	4.81
Dikim	8.66
Gübreleme	1.75
İlaçlama	0.58
Sulama	2.72
Çapalama	5.91
Ot Ayıklama	9.24
Hasat	17.24
Yıkama	2.71
Kullanılan Çekigücü (sa/da)	1.29

Pırasa suyu seven bir bitkidir ve kullanılan önemli girdilerden biri de sudur. Yörede üreticiler sulamayı genellikle artezyenlerden gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla sulama için mazot ya da elektrik masrafı yapmaktadırlar. Ayrıca dekara ortalama 2.72 saat işgücü kullanmaktadırlar.

Pırasa üretiminde hastalık ve zararlılarla mücadele amacıyla farklı ilaçlar kullanılmaktadır. Üreticilerin sinek ve bit için Basudin, Dursban, Confidor, Mostar, kırmızı örümcek için Agrimec, yabancı ot için Treflan ve Goal, mildiyö için ise Topas kullandıkları saptanmıştır. Pırasa üretiminde etkili madde olarak dekara kullanılan ortalama ilaç miktarı 58.40 gr'dır.

Pırasa üretiminde dekara kullanılan ortalama toplam işgücü 53.62 saattir. En fazla işgücü harcanan işler ise, % 32.15 ile hasat, % 17.23 ile ot ayıklama ve % 16.15 ile dikim olarak belirlenmiştir.

Pırasanın Üretim Masrafları ve Birim Maliyet

İncelenen işletmelerde dekara yapılan ortalama pırasa üretim masrafı 605.54 YTL olarak hesaplanmıştır. Pırasa üretim masraflarının % 47.47'sini işgücü ve çekigücü masrafları, % 25.31'ini materyal

masrafları, geriye kalan % 27.22'sini ise diğer masraflar oluşturmaktadır. Pırasanın ortalama kg maliyeti ise 0.16 YTL olarak saptanmıştır (Çizelge 3).

Çizelge 3. Pırasa Üretim Masrafları (YTL/da)

Masraf Unsurları		Masraf Tutarı (YTL/da)	%
1. İşgücü ve Çekigücü Masrafları	Toprak İşleme	28.04	4.63
	Fide Yetiştirme	39.44	6.51
	Dikim	29.92	4.94
	Gübreleme	2.15	0.36
	Çapalama	10.78	1.78
	Sulama	5.74	0.95
	İlaçlama	2.18	0.36
	Ot Ayıklama	22.45	3.71
	Hasat	129.31	21.35
	Yıkama	6.52	1.08
	Taşıma	10.92	1.80
	Toplam	287.45	47.47
2. Materyal Masrafları	Tohum – Fide	47.07	7.77
	Gübre	38.78	6.40
	İlaç	13.76	2.27
	Su (elektrik, mazot vb.)	47.23	7.80
	Diğer	6.45	1.07
	Toplam	153.29	25.31
3. Toplam Masraflar (1+2)		440.74	72.78
4. Diğer Masraflar	Masraflar Toplamı Faizi (% 10)	44.07	7.28
	Yönetim Karşılığı (% 3)	13.22	2.18
	Arazi Kirası	107.37	17.73
	Arazi Vergisi	0.14	0.02
	Toplam	164.80	27.22
Toplam Üretim Masrafları (3+4)		605.54	100.00
Dekara Verim (kg/da)		3 690.74	-
Birim Pırasa Maliyeti (YTL/kg)		0.16	-

Araştırmada pırasa üretiminde birim maliyet/birim satış fiyatı oranı % 45.71 olarak saptanmıştır. Yani üretici eline geçen fiyatın yaklaşık % 46'sı masraflara ayrılmaktadır. Bununla birlikte, Samsun'da 1988, 1989 ve 1990 yıllarında pırasa üretiminin ekonomik analizinin yapıldığı bir araştırmada; pırasa kg maliyetinin, pırasa satış fiyatına oranı sırasıyla; % 59, % 67 ve % 84 olarak hesaplanmıştır (Ocaktan, 1993). Mersin, Bursa ve Samsun illerinde pırasa üretiminin ekonomik analizinin yapıldığı bir araştırmada ise pırasa kg maliyetinin, pırasa satış fiyatına oranı % 75 olarak hesaplanmıştır (Erkal ve ark., 1991).

Pırasadan Elde Edilen Brüt Üretim Değeri, Brüt Marj ve Net Gelir

Pırasadan dekara elde edilen ortalama brüt üretim değeri 1281.51 YTL, dekara elde edilen ortalama brüt marj 840.77 YTL, dekara elde edilen ortalama net gelir ise 675.97 YTL olarak hesaplanmıştır (Çizelge 4).

Çizelge 4. Pırasa Üretiminden Elde Edilen Brüt Üretim Değeri, Brüt Marj ve Net Gelir

Toplam Brüt Üretim Değeri (YTL/da) (1)	Toplam Değişken Masraflar (YTL/da) (2)	Toplam Üretim Masrafları (YTL/da) (3)	Brüt Marj (YTL/ da) (1-2)	Net Gelir (YTL/ da) (1-3)
1 281.51	440.74	605.54	840.77	675.97

Pırasa Üretimi ve Pazarlamasında Karşılaşılan Sorunlar

Üreticiler pırasanın üretimi ve pazarlamasında karşılaştıkları sorunları aşağıdaki gibi sıralamışlardır;

Pırasa üretim aşamasında karşılaşılan sorunlar:

- Pırasa fazla işgücü isteyen bir üründür. Özellikle dikim, çapalama ve hasat aşamalarında işgücü talebi fazladır. Ancak geçici işçi bulmak her zaman mümkün olmamaktadır.
- Pırasa üretiminde yabancı ot sorunu olmaktadır ve kontrolünün yapılması gerekmektedir. Ancak kullanılan ilaçlar etkisiz kalmaktadır.
- Pırasa fidesi yetiştirilmesi güçtür ve dışarıdan her zaman fide temin edilememektedir.
- Pırasa suyu seven bir üründür. Aşırı sıcaklar verim ve kalitenin düşmesine neden olmaktadır.
- Pırasa üretiminde hastalık ve zararlılarla mücadele konusunda bilgi eksikliği vardır.
- Pırasa azota ihtiyaç duyan bitkidir ve bu nedenle iyi verim için azotlu gübre kullanımı gerekmektedir.
- Pırasa üretiminde kullanılan girdilerin fiyatı sık sık artmaktadır.
- Pırasa üretiminde her hangi bir teşvik ve destek bulunmamaktadır.
- Pırasa üretiminin ne kadar yapılması gerektiği sağlıklı olarak saptanamamaktadır.

Pırasa pazarlama aşamasında karşılaşılan sorunlar:

- Pırasa dayanıklılığı az olan bir üründür, çabuk sararmaktadır ve kısa zamanda pazarlanması gerekmektedir.
- Üreticiler arasında örgütlenme yoktur.
- Fiyatlar arz ve talep miktarına göre dalgalanma göstermektedir.
- Tüccar ve komisyoncular her zaman ürün almadıkları gibi, aldıkları ürünün bedelini de zamanında ödememektedirler.
- Pırasalarda yenilebilir kısmın uzunluğu, beyaz kısmın uzunluğu ile soğan başı oluşturup oluşturmama gibi özellikler kalite unsurları içinde yer almaktadır.
- Bazı üreticiler hasat, yıkama ve bağlama işlerine işgücü ayırmaktansa tohur olarak satma yoluna gitmekte, bu da gelirlerini azaltmaktadır.
- Ürünün uzak mesafelere götürülmesinde taşıma masrafları artmaktadır.
- Yaş sebze-meyve halinde fiyatlar düşüktür ve kesintiler fazla olmaktadır.
- Pırasada işleyici ve dışsatımcı firmalardan sözleşmeli üretim talebi gelmemektedir.
- Üreticiler pırasayı bireysel olarak market ve süpermarketlere pazarlayamamaktadır.
- Üretilen pırasalar belirli bir standarda göre üretilmediği gibi hasattan sonra da belirli bir dereceleme ve sınıflamaya tabi tutulmamaktadır. Bu nedenle pırasa çoğunlukla iç piyasa yönelik olmaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Araştırma sonuçları İzmir'de pırasa üretiminin kârlı olarak yapılabildiğini göstermektedir. Pırasa üretim masrafları içinde en önemli payı işgücü masrafları almaktadır. İşgücü masrafları içinde de özellikle hasat masrafları maliyeti arttırmaktadır. Diğer taraftan pırasanın net geliri üzerinde satış fiyatı önemli rol oynamaktadır. Üreticiler pırasayı semt pazarlarında doğrudan tüketiciye kendileri pazarladıklarında daha fazla net gelir elde etmektedirler. Pırasayı tohur satan üreticiler ise işgücü masraflarını en aza indirmekte, ancak daha düşük gelire razı olmaktadır. Bununla birlikte, üreticiler üretim ve pazarlama aşamalarında birçok sorunla karşılaşmaktadır. Bu sorunların zamanında ve etkili yöntemlerle çözülmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, Türkiye uygulamaya konulan EUREPGAP protokolü gereği AB ülkelerine iyi tarım uygulamasıyla üretilmiş ve sertifikalı sebzelerin dışsatımını gerçekleştirebilecektir. Bunun yanında, AB ülkeleri Türkiye'den organik sebze talebinde de bulunmaktadır. Bu nedenle üreticilerin iyi tarım ve organik tarım yöntemleriyle pırasa üretimi konusunda bilgilendirilmeleri ve üretimlerini bu yönde geliştirmeleri gerekmektedir.

Araştırmada üreticilere organik pırasa üretmeyi düşünüp düşünmedikleri sorulduğunda; 22 üretici evet düşünüyorum, 5 üretici ise hayır düşünmüyorum yanıtını vermiştir. Evet yanıtı veren üreticiler pırasa üretiminde çok fazla kimyasal girdi kullanmadıklarını, hiç kullanılmaması durumunda da üretimin çok fazla etkilenmeyeceğini belirtmişlerdir. Organik pırasa üretimini düşünmeyen üreticiler ise kimyasal girdi kullanılmadığında verimin düşeceğini ve ürün kalitesinin bozulacağını belirtmektedir. Ayrıca üreticiler arasında örgütlenme olmaması nedeniyle, üreticilerin pazar bulmakta zorluk çekebileceği ve ürününü pazarda ya da hal'de konvansiyonel ürünlerle aynı fiyata satmak zorunda kalabileceğini ifade etmektedirler. Üreticiler son yıllarda organik ürünlerin iç piyasada da alıcı bulunduğunu, ancak tüketicilerin bu ürünleri daha çok hipermarketlerden satın almak istediklerini ve kendilerinin hipermarketlere doğrudan ürün satmalarının zor olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla organik üretimin gerek iç, gerekse dış piyasaya ürün satışı yapan firmalar aracılığıyla sözleşmeli olarak yapılmasının gerektiğine inanmaktadırlar.

Araştırmada üreticilere iyi tarım uygulamaları konusunda bilgisi olup olmadıkları sorulduğunda; 14 üretici bilgisi olduğunu, 13 üretici ise bilgisi olmadığını belirtmiştir. Bilgisi olduğunu söyleyen üreticiler iyi tarım uygulamaları konusundaki bilgileri İlçe Tarım Müdürlüğü ve Bayi elemanlarından öğrendiklerini, ancak detaylı bir bilgileri olmadığını belirtmişlerdir. Üreticilere iyi tarım uygulamaları konusunda bilgilendirilmeleri durumunda bu yöntemlerle pırasa üretilip üretmeyecekleri sorulduğunda ise; 5 üretici evet, 22 üretici hayır yanıtını vermiştir. Hayır yanıtı veren üreticilerin büyük çoğunluğu köyde bu yönde eğitim veren ve danışmanlık yapan bir Ziraat Mühendisi olması durumunda iyi tarım uygulamaları ile üretimin yapılabileceğini, ancak üretilen ürünlerin pazarının olması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında en önemli sorunun üretici örgütlenmesinin olmaması ve sertifikasyon ve kontrol ücretlerini karşılamakta çekilebilecek güçlük olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ayrıca bu yöntemlerle üretilen ürünlerin dış piyasaya sunulabileceğini,

bunun için de dışsatım yapacak firmaların sözleşmeli üretim yaptırılmalarının doğru olacağını ifade etmişlerdir. Çünkü üretim aşamasında kullanılacak girdilerin temininin bu şekilde daha kolay olacağına, ayrıca sözleşmeli üretim ile konvansiyonele göre fiyat farklılığının oluşabileceğine inanmaktadırlar.

Gerek üreticilerin karşılaştığı sorunların çözümü, gerekse pırasa üretiminin geliştirilmesi ve dışsatım olanaklarının artırılması için aşağıdaki önlemlerin alınmasında yarar görülmektedir;

- Ülke genelinde pırasa üretim planlaması yapılarak hangi bölgede ne kadar üretileceği saptanmalıdır.
- Üretilen pırasalarda kalite ve verimi arttırabilmek için üreticilerin sertifikalı tohum ve fide kullanmaları teşvik edilmelidir.
- Yaş sebze ve meyve toptancı hallerinde yapılan satışlar ile İhracatçı Birliklerindeki veriler bir merkezde toplanarak üretim ile ilgili veri tabanı oluşturulmalıdır.
- Biyoteknolojik yöntemlerden de yararlanılarak yerli çeşitler geliştirilmelidir. Bu amaçla uluslararası standartlarda verim ve kalitesi olan çeşitlerin ıslahına yönelik çalışmalar teşvik edilmelidir.
- Programlı, kaliteli ve talebe yönelik üretim yapılabilmesi için sözleşmeli üretim sistemi desteklenmelidir.
- Organik pırasa üretimi yaygınlaştırılmalı ve organik üretim yapan üreticiler desteklenmelidir.
- Üreticiler hazır fide kullanımı, sulama, gübreleme ve ilaçlamada modern sistemlerin kullanımı konularında teşvik edilmelidir.
- Yaş sebze paketleme evleri AB normlarına göre geliştirilmeli, paketleme ve ambalajlamaya gereken önem verilmeli, ayrıca modern depo girişimciliği özendirilmelidir.
- Sebze hasat sonrası aşamadaki ürün kayıpları % 15-35 civarındadır. Bu nedenle uygun hasat yöntemleri, sınıflandırma ve depolama yöntemleri konusunda üreticiler bilgilendirilmelidir.
- Sebze üretimi ve pazarlamasında rol alabilecek kooperatif ve üretici birliklerinin kurulması ve işletilmesi özendirilmelidir.
- Kırsal alanlarda gerek girdi kullanımı, gerekse yeni üretim tekniklerinin adaptasyonu açısından tarımsal danışmanlık sistemi geliştirilmelidir.
- Sebze üretimi ve pazarlaması konularındaki araştırmalar arttırılmalı ve araştırmacılara gereken finansal destekler sağlanmalıdır.
- Tüm tarımsal alanlarda gıda güvenliği açısından ürün izlenebilirliğini sağlayabilmek için üretici barkod sistemi uygulanmalıdır.

Sonuç olarak; tek yıla dayalı ve sınırlı sayıdaki işletmeden derlenen verilerle İzmir’de pırasa üretiminin ekonomik analizinin yapıldığı bu araştırmanın, bu yöndeki bilimsel boşluğu bir ölçüde doldurması yanında, üreticilerin sebze üretiminde girdi kullanımını konusunda yönlendirilmeleri, üretim maliyetlerinin kontrolü, üretici gelirlerinin artırılması, tüketici sağlığının korunması, çevresel tedbirlerin alınması ve sürdürülebilir tarım kapsamındaki politikaların oluşturulması ve dışsattım olanaklarının artırılması açısından da katkılar sağlaması umut edilmektedir.

Teşekkür

Bu çalışmanın hazırlanmasına olanak sağlayan 05-ZRF-069 No’lu ve “Türkiye’nin AB Ülkelerine Sebze Dışsattımının Arttırılması Olanakları: İzmir’de Bazı Kışlık Sebzelerin Üretim ve Pazarlama Yapılarının Analizi Üzerine Bir Araştırma” adlı projeye finansal destek sağlayan Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Komisyonu’na ve anket sorularına sabırla yanıt veren yöre üreticilerine teşekkür ederim.

Kaynaklar

- Aras, A. 1988. Tarım Muhasebesi, E.Ü.Ziraat Fak. Yayın No: 486, İzmir.
- Birinci, S. 1989. Samsun Ekolojik Şartları Altında Yetiştirilen Bazı Pırasa Çeşitlerinin Morfolojik Özellikleri ve Mahsüldarlıkları Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Çiçek, A., Y. Akçay ve M. Sayılı. 1999. Tokat İli Erbaa Ovasında Bazı Önemli Sebzelerde Fiziki Üretim Girdileri, Maliyetleri ve Kârlılıkları Üzerine Bir Araştırma, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No:34, Tokat.
- Emenli, B. 1991. Bazı Pırasa Çeşit ve Hatlarının Derin Dondurulmaya Uygunlukları Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü., İzmir.
- Ercal, S., E. Osmanlıoğlu ve N. Sürmeli. 1991. Türkiye’de Pırasa, Havuç ve Karnabahar Üretimi İle Pazarlamasının Ekonomik Yönden Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü, Yalova.
- FAO. 2007. Statistical Database-Agriculture. <http://www.fao.org>. Erişim: Haziran 2007.
- Karaman, M.R., A.R. Brohi, A. Güneş, A. İnal ve M. Alpaslan. 2000. Yöresel Değişik Azotlu Gübre Uygulamalarının Tokat Bölgesinde Yetiştirilen Bazı Kışlık Sebzelerin Nitrat Akümülyasyonuna Etkisi, Turkish Journal of Agriculture and Forestry, 24(2000):1-9.
- Kıral, T., H. Kasnakoğlu, F.F. Tatlıdil, H. Fidan ve E. Gündoğmuş. 1999. Tarımsal Ürünler İçin Gelir ve Maliyet Hesaplama Metodolojisi ve Veri Tabanı Rehberi, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Yayın No:37, Ankara.
- Market Access Database. 2007. Statistical Database. <http://mkacddb.eu.int>. Erişim: Haziran 2007.

- Muratal, P. 1989. Pırasa Çeşitlerinde Serbest Prolin Birikiminin Düşük Sıcaklık Stresinde İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Mülayim, Z.G. 2001. Tarımsal Değer Biçme ve Bilirkişilik, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Ocaktan, A. 1993. Samsun Yöresinde Patates, Taze Fasulye, Karpuz, Pırasa, Ispanak ile Baş ve Yaprak Lahanelerin Üretim Girdi ve Maliyetleri, Samsun Köy Hizmetleri Araştırma Enstitüsü, Rapor Seri No:69, Samsun.
- Osmanlıoğlu, E., Ergun, M.E., 1995, Türkiye’de Açıkta Yetiştirilen Ispanağın Üretimi İle Pazarlamasının Ekonomik Yönden Değerlendirilmesi Üzerine Araştırma, Atatürk Bahçe Kùltürleri Merkez Araştırma Enstitüsü, Yalova
- Şafak, A. ve S. Erkal. 1995. Türkiye’de Açıkta Yetiştirilen Lahanelerin Üretimi İle Pazarlamasının Ekonomik Yönden Değerlendirilmesi Üzerine Araştırma, Atatürk Bahçe Kùltürleri Merkez Araştırma Enstitüsü, Yalova
- Tanrıvermiş, H. 2000. Orta Sakarya Havzasında Domates Üretiminde Tarımsal İlaç Kullanımının Ekonomik Analizi, TKB Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Yayınları No:42, Ankara.
- TKB. 2002. Sebzeçilik-1, Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü Çiftçi Eğitim ve Yayın Serisi, Yayın Seri No:9, Ankara.
- TUİK. 2007. Tarımsal İstatistikler. <http://www.tuik.gov.tr>. Erişim: Haziran 2007.
- Vural, H., D. Eşiyok ve İ. Duman. 2000. Kùltür Sebzeleri (Sebze Yetiştirme), E.Ü.Basımevi, İzmir.